

igazságtudat, a felkelt nép szabadságküzdelme és a más népek szabadságáért való aggodás, kiállás is ott van bennük, mint ahogy annak tudatosítása is, hogy a forradalom sohasem tekinthető végérvényesen befejezettnek. Nem tekinthető, mert az „ember eszméért” és az „eszme emberért” éppúgy küzdeni kell, mint azért, hogy — a kötetet összeállító Ács Károly szép verse szerint — a „csillagatlan csillagához... igaz ügy az igazához... forradalom — forrásához” minduntalan visszataláljon.

A forradalomnak és forradalmiságnak ebben a felmutatásában, megtalálásában, ezenkívül pedig emberségünk, testvériségünk és egységünk, nemzetköziségünk megőrzésében segít ez a kötet. És abban, hogy a fiatalabb vagy az éppen most felnövő nemzedék biztosan

tudja mindenkor, hogy hol, merre keresse a megmaradásához, boldogulásához oly fontos, oly nélkülözhetetlen legtisztább gyümölcsöt.

Szociális irodalom, forradalmi, elkötelezett költészet került tehát az *El nem taposható csillagokkal* a kezünkbe, de egyúttal jó irodalom is, mivel csak itt-ott van benne esztétikailag ki nem érlelt mondanivaló, nyersség, szólamszerűség. A kötetben olvasható legtöbb vers azt hirdeti, hogy a forradalom tűz, amelynek — a költőkkel és mázsás szavú munkásokkal együtt — mi, egymást elérni, egymást megérteni akaró emberek képezzük a paraszát.

Mi, akik hiszünk a virágzásban, a jelenben és a jövőben, s akik felett éppen ezért nem siethetnek s nem nézhetnek el többé az istenek sem közömbösen.

SZÜCS IMRE

FEHÉREN IZZÓ VERSEK

ACS KAROLY: *Ének füstje, füst éneke*. Versek és versfordítások 1945—1975.

Forum, Újvidék, 1976.

A ritkán szóláló emberre szavainak megsejtett, sőt elvárt súlya rántja oda tekintetünket. Társaságban, magányunkat enyhítő beszélgetéseinkben ő az, aki visszatérít bennünket az emberség, az élet alapvető dolgaihoz, miután már elmondták magukét a hivalkodóak, a bőbeszédűek, a szó tornászai, a leplezetlenül érzéletesek és titkoltan érzélgősek, az elvadultak és hevesek, a mimelten még ámulni tudók és a szenttelenül szemtelének, avagy a rím kovácsai, de nem ácsai; a mutatványosok és mulatságosak, egyszóval a többiek.

Az ének füstje és a füst éneke sámant vagy tűzbe bámulót idéz; magányos valakit, szótlanul is beszédeset, elrévedezőt, mérlegelőt, hitetlenkedőt, keresőt, keservesen megszenvedőt, meg nem alkuvót, egyszóval — valakit, aki nem téveszthető össze a többivel, a csak

melegedőkkel vagy virrasztókkal; a tompított hangon okoskodókkal, a paraszat olykor csupán megpöccintő szemtanúkkal, jelenlévőkkel.

A tűz próbája a lélek próbája ebben a költészetben; de a szót, hogy lélek, nem szabad kimondani, mert megnevezetlenül létezik csak a versben és a költőben; megkopatták, kisajátították és értékétől fosztották a mértéktelen használat; inkább vállalni kell a tudatos fogalmának behelyettesítőt, de semmit nem fedő látszatát — azt, hogy szavakkal kifejezhető az emberi lélek.

A szó addig van, amíg tart.

A költészet: időtállóság, marandóság.

És mi maradt? Néhány vers, látszatra szilárd anyagú: kövület. De ha kézbe veszed: porlik, oszlik, voltaképp: alakul még mindig. Láthatatlan robbanások remegtetik.

Füstöl. Óvatosan kettémetszed: évgyűrűi azonnal elmozdulnak, füstkarikákká foszlanak. Szó füstje, ének füstje. Ez volt, ez van. Egyetlen világom. Füst.

Ez az utolsó vers a kötetben. Nem fért bele a tartalommutatóba.

És legelső, rangban is legelső széje röffel és bunkóval mérő vajdasági műbírálatunknak. Mért nem írtak még így versről minálunk? Szenteleky óta... Talán a vers szeretete hiányzott? Vagy maga a vers? Mégis inkább a megfogalmazás képessége és képtelensége? Az inkább érzékeltető, mint a szavak magömlésével elhomályosító, egyenes beszéd?

Az ének füstjének költőjét talpig fehérben láttatja a meggondolatlanul tovább vezetett képzettársítás; az az örökösen megismétlődő csapda ez, hogy a középszerűek, a műkedvelők szeretik továbbfejlesztetni az ámulva megértett, megsejtett szóképet, amivel a rangos költészet ajándékozza meg őket... A giccs valójában nem más, mint a művészi tökéletesség továbbfejlesztésének szándéka. Ezért értetlenkedtem mindig: a giccs ádáz ellenségeiben, a hangos(kodó) gyűlöleten kívül miért nincs legalább ilyen tömény — szájalom? Résztét. Vagy épp megértés. A kíméletlenség törjeit ennek a könyvnek a megszerkesztésekor egy-egy alko-

tó esztendő visszalebegő kéziratpapírjaiba döfte a vers évgyűrűinek látszólag higgadt ismerője; a megújuló tűzpróbák után, az írásra készítő órák termékeny lélekviaszkodásai után, már-már mindegy volt, melyik énjét nyújtja felénk — törhegyen...

Az ének füstjének költőjét nem ismerjük. Nem tudhatjuk bizonyosan, hogy ő maga — a tudós és pontos, tehát azért tudós, mert pontos — megfogalmazások ritkán szóló mestere vállalná-e az egyénisége megjelölésének kockázatát. A társak felé kinyújtott kéz árulkodásával, hasonlíthatatlan rokonítású műfordítói munkásságával adta tudunkra gimnazistakorától: egyedül van, társat keres és szeretetet. Aztán a hiábavalóságok, a megvalósulatlanságok elemző számadásával kereste már társ helyett magát a verset, a tökéleteset, a szó füstjével elizzót, de fanyar illatával emlékeztetőt, vigasztalót, igazolót.

Jugoszláviai magyar költészetünkben ritka példája az önismeretnek ez a verskötet. Talán egyedülálló. Gál László a kételkedésben volt ilyen termékeny, amilyen hit sugárzik ebből a költői szűkszavúságból. Nem egyértelmű hit és nem közismerten az. A szó addig van, amíg tart? Igen. S meddig tart? Acs Károlyé addig, amíg mi itt leszünk.

FEHÉR FERENC

ÖNVIZSGÁLAT ÉS ÖNISMERET

NÉMETH LÁSZLÓ: *Homályból homályba.*

Magvető — Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1977.

Németh László — önéletrajzi írásainak most megjelent kétkötetes gyűjteménye tanúsítja — szinte egész életében készült arra, hogy megírja a maga memoárjait. Pontosabban nem is memoárokat: emlékiratokat, hanem „mentséget”: a pálya és a mű személyes hangú magyarázatát. Mintha kedves erdélyi emlékiróinak: Misztótfalusinak,

Bethlen Miklósnak, Kemény Jánosnak és Árva Bethlen Katának a példája lebegett volna a szeme előtt. Nem az emlékeiket idéző s gondozó idős írók gesztusával nyúlt a múlthoz, hanem a kutató minden apró részletre kiterjedő figyelmével és a vitairatok szerzőjének fennlobogó szenvedélyével, amely a múltat is azért kelti új életre, hogy